

El temps de sempre

No es pot comprendre el canvi sense inventar el temps, ni inventar el temps sense introduir alguna cosa de la idea de canvi. Per això, el primer que s'assumeix és el temps uniforme i reversible dels rellotges, un fluir de referència que no robi protagonisme a les coses d'aquest món. És un temps per descriure esdeveniments ultrasimples, un temps sense passat ni futur: és el *temps mecànic*. Quan les coses no són tan simples, com una gota de tinta vermella diluint-se a l'aigua, el temps no tan sols flueix, sinó que ho fa del passat cap al futur (ni el físic més optimista s'asseurà a esperar l'espectacle d'una solució rosada separant-se espontàniament en aigua clara i una gota de tinta vermella): és el *temps termodinàmic*. Un ésser viu té metabolisme i, per tant, un temps propi que ha de contrastar amb el temps que percep de l'exterior, el dels planetes i els calendaris. Resultat: el temps no tan sols flueix del passat cap al futur, sinó que també s'accelera! Per això, entre altres coses, els estius de la infantesa ens fa l'efecte que eren més llargs: és el *temps fisiològic*. Però continuem, perquè quan les coses es compliquen encara més,

quan un ésser viu accedeix al coneixement, aleshores resulta que pot arribar a adonar-se que ell mateix és un producte de la història, una història descrita per un temps que no solament s'accelera del passat cap al futur, sinó que es bifurca en diferents branques. És un temps d'estructura arbòria, la frondositat del qual creix del passat cap al futur: és el *temps històric*, és el temps de la geologia, la biologia i la psicologia, el temps de l'art i la civilització, el que s'intuïa abans d'inventar la física..., és, en fi, el *temps de tota la vida*.

(En altres temps, quan semblava que les setmanes tenien més dies i les nits més hores, solia freqüentar la casa d'un amic músic per escoltar i comentar enregistraments dels grans violinistes. Les vetllades es van acabar... fins ahir, perquè la Susanna, la filla del meu amic, que llavors aprenia a caminar, torna avui del seu curs de virtuositat a Holanda; demà hi haurà retrobament. L'escenari és el mateix..., fins i tot hem ocupat els mateixos llocs d'aleshores a les butaques i els tamborets. Crec que estàvem dient allò que *Hei-fetz-és-el-vi-o-lí-i-no-dis-cu-tim-més*, quan, de sobte, per la dreta del rectangle de la porta oberta al fons de l'estudi, caminant d'esquena amb passos molt curts i els braços estesos, va aparèixer la Susanna. *Ja ens n'anem a dormiiiiir, digues*

bona nit, àvia! Els braços de la jove estiraven els de l'àvia, que caminava de cara, insegura, la jove fent l'ullet amb complicitat, l'àvia amb un somriure dolcíssim, una mica desorientada. No ens van deixar de mirar fins que totes dues no van desaparèixer per l'esquerra de l'escena. *Adéu, adéu!*, vam respondre tots alhora. Al cap d'uns quants segons, la Susanna es reunia amb nosaltres. Som exactament els mateixos d'aleshores, però només jo m'he quedat petrificat. Perquè vint anys abans, assegut a la mateixa butaca: *...Ens n'anem a dormiiiiir, digues bona nit, Susi!* Era la bonica àvia estirant les manetes d'una nena que caminava a batzegades, sense deixar de somriure a la galeria, feliç i desconcertada, apareixent per l'esquerra i desapareixent per la dreta del mateix escenari. *Adéu, adéu...!* Al cap de poca estona, l'àvia s'incorporava a la vetllada.)

Aquest temps, capaç de repetir-se irreversiblement, és el temps de sempre, però la física amb prou feines ha començat a voler aprehendre'l.

Jorge Wagensberg